

Обнова друштва и државе Загледани у прошлост

Први смо започели рушење старог режима, а последњи смо завршили са њим

Како данас грађанин Србије може промишљати и писати о Србији – Србији у Европи, са европским наслеђем и европском будућношћу? За обнову друштва и државе потребно је неколико ствари.

Прво, враћање европској породици народа из које смо добрим делом били изопштени и искључени. То је обележено животом у невидљивим, а истовремено опипљивим зидовима „гето друштва“, зидовима који су ницали симултано док су се рушили „Берлински“, „Кинески“ и „Кремаљски“ зид. „Балканизација“, реч која нас је дуго пратила, значи изваневропски пут. Да ли је то наша историјска и географска недаћа што смо стратешки између истока и запада, па самим тим у кругу сукоба интересних сфера; политичких, економских и религијских. Како је Јован Цвијић рекао: „Саградисмо кућу насред пута!“

(Аутор: Новица Коцић)

Друго, покушати признати које су наше највеће заблуде.

Веровање у царство небеско уместо у овоземаљски живот. Много смо загледани у прошлост уместо у будућност. Одсуство поука да смо у ратовима највише губили. Само ми слаavimo поразе. Бахати смо и много се прсимо, уместо да рационалније размишљамо и радимо. Прва дилема нам је да ли је бољи домаћи или страни тиранин, иако је познато да нема добрих тирана.

Треће, то је препознавање светионика у нашим редовима. У нашој нешто даљој прошлости имамо примере који нам се намећу као персонификација наших успона и узлазних путања. Такве асоцијације буде Вук Караџић, Доситеј Обрадовић, Никола Пашић, Никола Тесла, Михајло Пупин, Милутин Миланковић, Петар Петровић Његош, Јосиф Панчић, Слободан Јовановић. Једна заједничка црта их повезује. Све су то људи који су добрим делом кореспондирани са развијеним светом и који су се уздизали и узвисили изнад своје парохije и парохijалног духа. Њихови погледи су ишли дубље и допирали даље. Њихов међународни успех се враћао нама да их слаavimo, када су их други приметили боље од нас. И данас имамо успешне људе који се пре или више потврде негде у иностранству. Овде постоје отпори. То је још Иво Андрић лепо описао – ако нису спремни да достигну ваш ниво, људи из окружења вас желе спустити на свој. Смисао кореспондирања и контаката са светом, између осталог, значи проветравање идеја, сусрет и прожимање култура са разликама које нас обогаћују, али и учити од бољих од вас, учити на туђим, скупо плаћеним искуствима, а не све испробавати на своју штету и не научити ништа из своје тешке историје.

Волео бих да чујем какве би нам поруке данас послали велики људи – наши и они из осталог света. Ортега и Гасет је говорио да шетајући улицама Париза не познаје никога осим кипова и: „Неки од њих су стари пријатељи, што ме подстицаху у животу или ми беху духовни учитељи. Пошто нисам имао саговорника, с њима попричао о великим човечанским темама.“ Данас бих и ја радо попричао са неким „београдским киповима“. Наше културне и националне особености се не смеју заборавити, нити поништити, али их ваља критички превредновати и поставити у одговарајућу раван.

Четврто, ослободити се старих илузија и митова, који су нас скупо коштали. Као да смо у свему помало неумерени. А још су стари Грци умереност сматрали врлином. И када побеђујемо и када губимо, и када се одричемо цркве и када се из помодарства сви крстимо и постимо, и када бранимо међународно право, и када се супротстављамо новом светском поретку. Тако, на пример, 1989. – „сви на Косово“, а 1999. – „сви са Косова“. Ни више добровољаца, ни више дезертера, ни више за рат, ни више ограђивања од рата, ни више ратних хероја, ни више њихових изручења, ни више ратова са суседима, ни више извињења. Од затворених граница, ми не знамо где су нам границе. Први смо започели рушење старог режима, а последњи смо завршили са њим.

Пето, имати нешто одмеренији однос према сопственој прошлости. Наше суочавање с прошлошћу има помало карактер прилагођавања дневним политичким потребама и изнудицама. Историја никада не може почети изнова. Она нам не може рећи шта да чинимо, колико шта да избегавамо. Ми смо

мали народ с великим бројем лидера који хоће да постану историјске личности. Уместо „све за народ“ – као да важи „све преко народа“. Ако се вође „сагињати неће“, онда је народ на коленима.

Шесто, погледати у чему су то други успели. Културолошки – изградња новог система вредности. Економски – приватна својина, рад и тржиште. Правно – конституционализам и владавина права. Политички – изградња демократских институција, остваривање права и слобода грађана и подизање њихове грађанске самосвести и демократске политичке културе.

Шта нам је чинити? Нужна је темељна изградња и(ли) реконструкција институција друштва и државе, од школа и факултета до судова и парламента, и изградња нове политичке културе. Осим тога, неопходно је да се ослободимо колективних заноса: митинга, популизма и осталих „изама“, јер то није дало можда очекивану хомогену културу, већ фрагментирану заједницу. Да свака нова власт не почне да пише историју од себе и од свог времена. Погледајмо само колико пута су се мењали називи неких улица!

Одакле почети? У разореном друштву са урушеним институцијама у том погледу нема дилеме. Одговор је – од почетка. За добру кућу потребан је добар пројекат, уклопљен у европски контекст. Можда је, упркос слабостима, нови устав сасвим добра прилика за полагање темеља!

Доктор политичких наука, ФПН Београд

Славиша Орловић
[објављено: 20.10.2006.]